

X - 36.

DE
PHILOSOPHIA
In genere

DIVINIS AVSPICIIS
PRAESIDEQVE

I. PHILIPPO SLEVOGTIO,
D. ET PROF. IVRIS AC PHILOS.
ORDINARIO,

disputabit

SIGISMUNDVS. *Rißling/*
ZITTAVIA-LVSATVS.

D. XXX DECEMBR. cD Isc LXXXII.

I E N A E

LITTERIS NISIANIS.

INCLYTAE REIPUBLICAE
ZITTAVIENSIS
PROCERIBVS
TOTIQUE AMPLISSIMO ORDINI
VIRIS

Magnificis, nobilissimis,
prudentissimisque,

PATRONIS AC PROMOTORIBVS
HVMILITER COLENDIS

Academici otii

PRIMOS HOSCE FRUCTVS

ET CVM IIS

sele totum

reuerenter dicat consecratque

SIGISMVNDVS KISLING,

ZITTAVIA-LVSATVS.

139

I N G E N E R E. 7

lius, eoque nec tantam ei curam, quantam animæ impendere debet. Sed quum anima vel triplex sit, vel tribus saltem facultatibus polleat; in quibus rationalis, quia peculiaris homini, etiam principatum tenet: eiusdem præ reliquis habenda cura est. Ratio porro vel in se spectatur, vel quatenus in aliquid fertur, & appetitus seu voluntatis nomen accipit. Illic non tantum cognoscit objecta sua, sed quidnam appetendum aut fugiendum, simul discit, re-
gitque ac luce veluti circumfundit voluntatem, quæ per se cæca & tenebris obsita est. Hæc ab intellectu collustrata dirigit postmodum sensitiuæ animæ appetitum.

9. Caterum sicuti bonum omne appetitur, & perfectio sui ipsius maximum bonorum est: ita & homo eandem serio expetit, non qua essentiam quidem, sed quantum ad accidentia. Inter hæc sunt operationes animæ, in quantum subsunt arbitrio humano: quarum in eo posita perfectio, si conueniant singulæ facultati principali, rationi puta, quæ lux & norma est liberarum actionum. Quantum facienda sit harmonia illa operationum animæ, & appetitus tum rationalis tum sensitiui, cum ratione in se spectata; discere licet ex turbis ac malis, agmine quasi nascentibus, quoties principem illum vitæ humanæ ducem contemnimus, aut patimur etiam neglectum incultumque torpere. Summam ex aduerso animi tranquillitatem, & voluptatem incredibilem, ex cultu rationis, & cæterarum facultatum cum illis consensu, progigni, docuere omnis æui sapientissimi viri, qui hoc vno beati reliquis mortalium bonis facile caruere. Hæc enim, quia nec nostri arbitrii, & fluxa ac fragilia sunt, comparari cum virtute (quo vocabulo designatur harmonia iam laudata) non merentur; vt quæ sola clara æternaque habetur. Et quis inueniat mihi bonum vllum virtute præstantius, quia & cognoscimus Deum, & imitamur, ac suo modo referimus? Deo enim similes nos reddit *δικαιοσύνη, ἡ δὲ δόξα μετὰ φρονήσεως, iustitia & sanctitas, cum sapientia coniuncta*, vt diuinus Plato in Theæteto scribit. Qui

8 DE PHILOSOPHIA

in duobus hisce, cognitione & conformatione Dei, summam hominis perfectionem posuit ac felicitatem.

10. Operationes animæ rationalis, vt has amplius expendamus, duplicis sunt generis. Vel enim contemplatur aliquid cognoscitque, componenda componens, & diuidenda diuidens; vel dicitur etiam aliquid atque imperat. Quod imperium rursus aut ad ea pertinet, quæ agenda, aut ad efficienda. Vnaquæque harum operationum perfecta, dicenda erit, si conueniat rationi in se spectatæ, sique cognoscamus obiecta vere, qualia sunt; si iubeat ratio vere agenda, & fugienda prohibeat; si tandem in efficiendis præstet idem, ac veros effectiois doceat modos. Cui imperio si promte porro obsequatur voluntas; si & sensitiuus appetitus ita adiuuatus, vt voluntati non reluctetur: & illa & hic ad perfectionem debitam peruenerunt. Quoniam vero ex obiectis animæ sensitiuæ ac rationalis quædam contemplari tantum possumus: quantum ad illa summum bonum hominis consistet in perfecta cognitione & scientia. In reliquis ipsa actio aut effectio, rationi rectæ conformis, hominem reddet perfectum. Hinc triplici ratione homo dici potest felix: qua contemplationem, actionem atque effectioem. Et contemplatio perfecta, est bonum intellectus theoretici; actio perfecta, intellectus practici; effectio perfecta, effectiui. Querere autem perfectionem hanc, siue summum hominis bonum, nihil est aliud quam philosophari. Quisquis eam obtinuit, sapiens appellatur.

*Sid. Ma
nur. ad Cic.
Epist. fam.
1, 10.*

11. Philosophia ipsa pro diuersitate obiectorum dispescitur in diuinam & humanam, vt supra monuimus: illaque, quoniam obiecta sua humano arbitrio non subiacent, sed soli patent contemplationi, contemplatiua, seu theoretica appellatur. Alteram vulgo actiuam seu practicam dicimus. Quæ vel stricto significatu, & vel *ἡτολμῶν*, accipitur, vel laxiore, quatenus etiam comprehendit efficienda. Nam strictè, aut potius propriè, neque actionem sub effectioe, neque hanc sub illa contineri, docuit Aristoteles

I N G E N E R E.

stoteles lib. 6 Eth. ad Nicom. cap. 4. ἔρε γδ ἢ πράξις, inquit, *ποίησις ἢ πολιτικῆς, πραξις ἔστι.*

12. Qua ratione porro tum diuina tum humana philosophia dispescatur, ex sequentibus patebit. Quidquid intellectus operando componit aut diuidit, vel primum principium est, vel principiatum siue conclusio. Principia prima, vel sunt theoretica, vel practica proprie dicta, vel effectiua. In omnibus versatur habitus, quem Aristoteles ipso *intellectus* seu *intelligentia* vocabulo designauit. Conclusiones aut de rebus diuinis aut de humanis agunt: & ex illis quædam aut tangunt ipsum Deum, nobilissimum eorum quæ contemplari possumus, summumque & architectonicum finem vniuersæ philosophiæ; nec non principia reliquarum scientiarum; aut ad res creatas pertinent. Habitus in prioris generis conclusionibus occupatus, vocatur sapientia, theologia naturalis, & metaphysica. Quæ propterea reliquis scientiis, physica & mathematicis disciplinis, longe est potior, quod hæc obiecta minoris nobilitatis habent, quodque tendunt ad cognitionem sublimiorem, ipsius nempe summi numinis. Hinc Aristoteli metaphysica nunc simpliciter *philosophia*, nunc *philosophia prima* vocatur, καὶ μὲν ἐλευθέραι τῶν ὀνησιμῶν. μόνη γδ αὐτῆ, inquit, lib. 1. Metaph. cap. 2, αὐτῆς ἐνεκά ἔστι.

13. Conclusiones ad res humanas pertinentes vel practicae sunt, vel respiciunt effectiorem. Habitus mentis, in illis occupatus, *prudencia* vocatur, & considerat hominem, vel ratione sui, vel ratione alterius cum quo societatem colit. Societas illa aut est hominis cum Deo, aut hominis cum homine. De officiis ac iuribus prioris societatis theologia naturalis, & quidem practica agit: de homine in se, quantum ad actiones suas, perficiendo, & societatis humanæ præcepta tradit ethica, seu doctrina moralis. Ea sola de societate hominis cum homine in vniuersum agit: vt falsi sint, qui doctrinam illam politice attribuunt, quæ considerat hominem, vt in ciuitate versatur. Aliunde igitur petat oportet principia, quæ ex societate in genere fluunt.

unt. Hæc autem sola suppeditabit moralis philosophia. Quæ dum ostendit, sine societate perfici hominem non posse: docet etiam, quali societate opus, & in quantum ciuili illa aut necessaria aut utilis sit. Ex iisdem elucebit, opinor, quam recte Aristoteles, eumque sequuti interpretes, in ethicis omiserint doctrinam de religione ac pietate. Neque enim de societate hominis cum Deo, & officiis inde oriundis, sed de humana tantum agit. Quare & nos mutamus sententiam; quibus alias doctrina de religione in ethicis parum recte omitti videbatur.

14. Humana societas porro vel est domestica vel ciuili. In illa occupata est æconomica, docens tum officia mariti & vxoris, parentum ac liberorum, heri ac serui; tum quomodo paterfamilias singulos atque vniuersos sibi subiectos, prudenter debeat regere. Ciuilem societatem & instituere recte, & administrare ac conseruare politica docet, vocatis in auxilium præceptis ethicis atque æconomicis, nec non quæ theologia naturalis de officiis erga Deum tradit: vt ad eorum normam concinnet leges suas, tanquam medium obtinendæ felicitatis indirectum & accidentarium. Præcepta naturalia de religione ac pietate accersit ex theologia: cætera de officiis hominis erga hominem, deque iuribus humanæ societatis in genere, ex morali doctrina, & quæ ad domesticam societatem spectant, ex æconomica repetit. Neutiquam vero ipsius est, docere eadem & in modum scientiæ tractare. Multo minus ciuili iuris interpreti per se idem licebit: ad quem naturalia iura non pertinent, nisi quatenus auctoritate legislatoris firmata, explicata, & vel porrecta vel restricta, habitum quendam ciuilem acceperit. Ex his vterius apparet, rectius ethicam philosophiæ practicæ partem communem seu generalem, quam disciplinam speciem a reliquis distinctam haberi. Nam societas in vniuersum non est distincta specie ab æconomica ac politica, eoque nec officia & iura illius. Multo minus ita necessaria est ad perfectionem hominis societas ciuili, vt hinc doctrina de societate in genere ab illa pendeat, partemque eius tantum constituat *priorem*. Nec ta-

men

IN GENERE.

men penitus erroris arguerim dissentientes. Nam sicuti prudentia in vniuersum quærit perfectionem hominis per actiones liberas, rationi rectæ conformes: ita perfectio illa facilius obtinetur in perfecta societate, qualis est ciuilis. Ergo & huc etiam potissimum respiciet; non ita tamen vt solum de fine hominis agat ethica, politica de mediis. Conclusiones, quæ ad effectiorem referuntur, tractant artes; medicina, logica, rhetorica: ad dignitatem prudentiæ propterea non accedentes, quia instrumenti loco sunt reliquis habitibus.

15. Philosophia solius Dei beneficium est, qui vires naturæ sufficientes impertitur, vt accedente industria, vsu atque exercitatione, cognoscere ac tradere valeamus, quæ rei cuiusque natura ac vis, quidque in vita sectandum aut fugiendum sit. Inde nata doctrina omnis ac præcepta philosophiæ. Præstantissimi autem philosophi haud dubie, primi mortalium fuere, tum quod nascente adhuc orbe viribus ingenii maxime pollerent, tum quod vitæ spatio, per longissima sæcula porrecto, innumeris experimentis possent proficere. Certe solida struxere fundamenta, quibus posterior ætas facilius imponere ædificia sua, ornatumque addere potuit. Ac falso Græci semet auctores philosophiæ iactitant, vt quam ab Ægyptiis atque Hebræis acceperere. De illis non dubitatur. Hebræos Græcorum magistros fuisse, Aristotelis exemplum comprobatur: quem multa didicisse ex Iudæo quodam; nec minus Theophrastum Hebræorum laudauisse philosophiam, eruditi docent ex Eusebio de Præparat. euang. lib. 9, cap. 1 & 3. Pythagoras, Plato, alique, multi familiariter consuetudine Hebræorum vsi dicuntur; quin Pythagoram S. Ambrosius affirmat gente Hebræum ac circumcillum fuisse. De quo tamen quia minus exploratum est, nihil definitio. In eo consentiunt plerique, quantumuis Pythagoras ac post eum Plato non peruenerint in terras Iudæorum: extra illas cum iis conuersatos, & ab iisdem eruditos fuisse. Nec promiscue peregrinos ac gentiles omnes submotos ab Hebræorum libris, sed quos-

B 2 dam,

dam, vt vel ex carmine Phocylidis apparet, impune eos tra-
stauiffe. Videatur Schefferus de Philof. Italica, cap. 4, Pe-
trus Castellanus in Ludo siue Conuiuio Saturnali. Dissen-
tit Marshamus in canone Chronico. Hoc constat ex histo-
ria, sapientes Graciæ floruisse demum ætate Iosia Hebræo-
rum regis, & Tarquinii Prisci regis Romanorum.

16. Ratione auctorum dispescitur philosophia vetus
in *Ionicam* & *Italicam*. Illius princeps Thales Milesius: cui
ordine successere Anaximenes, Anaxagoras, Archelaus, &
Socrates. Posteriores duo Athenis oriundi fuere, quo A-
naxagoras scholam suam primus ex Mileto transtulerat.,
Socrates relictis rerum naturalium contemplationibus, quia
vitæ non æque conducerent, ad explicandam morum & ci-
uilem doctrinam sese potissimum applicuit. Ex eius scho-
la prodire Academici, quorum princeps Plato fuit; & Pe-
ripatetici, qui Aristotelem ducem habuere. *Stoica* etiam phi-
losophia ex Socratica enata fuit, auctore Zenone Citrico.
Hæc proxime abest a Christianis dogmatibus, affectibus
frantum iniiciens, & quatenus excedunt normam rationis re-
ctæ, prorsus eradicans: imperans contra virtutes, & amo-
rem sapientiæ, contemptis omnibus, quæ animum, vt rem
immortalem, solamque appellatione hominis dignam, non
iuuant nec perficiunt. In contraria abiit *Epicuri* disciplina,
si vulgi sententiam sequimur. Ille enim per scelera sibi
nomen quærens, bonos mores penitus exterminatum iuit,
sublata Deorum prouidentia & animorum immortalitate:;
vt præter corporis voluptates nihil superesset expetendum.
Mitius tamen sentiunt Seneca, homo Stoicus, cap. 13 de
vita beata, & superiore ætate Petrus Gassendus, libro sin-
gulari de vita ac moribus Epicuri. Nec patiuntur tot præ-
claræ eius sententiæ, quibus epistolas suas fere omnes ille
eporticu obsignat, vt de ingenio, doctrina moribusque viri
tam contentim iudicemus. *Italica* philosophiæ auctor
princepsque Pythagoras Samius fuit, postquam ex Ægypto
in patriam reuersus, omnia turbata & a Polycrate oppres-
sam publicam libertatem vidit. Abiens enim in Italiam,
regnan-

I N G E N E R E.

regnante Tarquinio superbo, vt Cicero auctor est quarto Tuscul. quaest. tanta laude, tantaque auctoritate magnam illam Graeciam tenuit, vt nulli alii visi fuerint docti, praeterquam Pythagorici.

17. Vfus philosophiae latissime patet, nec sine illius ope vel theologus quisquam, vel iureconsultus vel medicus perfectus euadet. Vt mera ignorantia crasusque stupor sit hominum, propterea eam vituperantium, quod multis aut vsui nulli aut damno grauissimo fuerit. Quid enim, si non rite, sed perfunctorie ac vix in transitu tractetur? Si cultum ac scientiam eius professus ne vocabula quidem tritissima & vulgatas regulas perspecta habeat? Si peruerse accommodemus philosophica dogmata, verumque vsum, corrupamus, inopia iudicii, aut animi quoque malignitate? Theologus profecto, nisi ex metaphysica didicerit, quid verum, quid bonum, quid vnum sit; haerebit subinde in sacrarum explicatione litterarum; saltem non accurate satis de singulis disputabit. Idem de reliquis philosophiae partibus tenendum. Nec singularium duntaxat vocum significationes ex ea petenda, sed distinctiones etiam, quarum vsus ac necessitas in ceteris studiis longe maxima sunt. Vtuncque etiam solo ingenio adiutus, hic & illic temet expedias, micabis tamen veluti in tenebris, aduersus haereticos disputaturus: qui vti ratione potissimum nituntur, & aut peruertunt argutando veras scripturae sacrae sententias, aut falsis confectariis incautos confundunt: ita nequeunt solide ac feliciter reprimi, si philosophiae eruditione destituaris. Quare Palladio non male philosophia comparatur, quo amisso hostes longe facilius superiores euadunt. Neque apostolus epistolae ad Coloss. 2, 8, illius vsum damnat; sed cauere iubet ab abusu, & ab argutijs hominum, ibi ratione certantium, vbi sola fides locum habebat. Exemplum vide sis Actuum apostol. 17, 18. Iubemur Prouerb. 21, 31, cauere nobis a mulierum ac vini illecebris: quis autem inde totum genus mulierum vniue vsu proscribendum contendat. Sic Paullus ad Rom. 1, 22, & 8, 7, Sapientes

B 3

hujus

huius mundi vanos ait factos, & sapientiam carnis inimicitiam esse aduersus Deum; non quod simpliciter falsa & Deo aduersaria sit humana sapientia, sed quatenus in rebus fidei ratio nihil valet, sique illam opponas diuinis dogmatibus ineptiæ, furor, & odium Dei futura est. Si per se, atque in vniuersum erronea Deoque inimica esset; Deus neque omnipotens esset nec bonus, neque honesta sectari, turpia fugere deberemus: quæ omnia tamen ab illa distantur.

18. Fas igitur erit Christiano homini, etiam ex gentilium scriptorum libris sapientiam haurire, exemplo Moysis, Danielis ac Pauli, quorum iste Ægyptios, ille Chaldaeos magistros habuit, hic in poetarum lectione non parum fuit versatus. Lege Daniele 1,4, Actus apostolicos 7, 22, & 17, 24, nec non 1. Cor. 15, 33, Tit. 1, 12. Consulendi vero gentiles philosophi tam in morum ac ciuili, quam rerum theoreticarum doctrina, vitatis solum erroribus, & quidquid sanæ rationi ac verbo diuino reclamatur. Legamus illos non vt discipuli modo, sed etiam vt censores; monitu apostoli 1. ad Thes. 5, 21, vera bonaque tantummodo excerptes. Profecto ad emendam vitam plus interdum roboris habet ethnicorum auctoritas, dum ruborem homini Christianam fidem professo, inque luce veritatis viuenti, incutit, quam testimonia sanctorum patrum aut litterarum quoque diuinarum. Vide Augustini Valerii Rhetor. ecclesiast. 1, 48.

❧(1)❧

Adeo innatus est omnibus cognitionis & scientiæ amor, vt ad illam vi rapiatur hominum natura, quamuis nullo proposito emolumento. Ita Cicero lib. 5, de finibus. Cui nequicquam oppones oses atque hostes & eruditionis & hominum eruditione præditorum. Neque enim hi naturam sequuntur: certe non magis, quam qui deferta quærunt, ac ritu ferarum cædibus aliorum satiantur.

❧(2)❧

Propterea sollertem atque ad artificia aptum Anaxagoras

naxagoras hominem esse statuit, quia manus haberet: sed rectius Aristoteles, propterea manibus instructum esse dixit hominem, quia sit tam follers animal. Sic Epicurus, & philosophiæ Epicureæ interpres Lucretius, lib. 4, de Rer. natur. v. 820, & sequ. nihil omnino in corporibus nostris natum affirmavit, vt eo utamur; sed ex eo, quod natum est, procreatum fuisse vsûm. Non oculos cernendi, non pedes ambulandi, non manus contrectandi causâ esse factas. Omnia denique membra ante fuisse, quam eorum vsus foret. Quod vt in physicis Epicuri maxime improbabile est: ita ab eo necessario debuit afferi, ne admittere prouidentiam cogeretur, quæ ex consideratione & vsu partium humani corporis, maxime elucet, vt Tanaquillus Faber ad Lucretium monet. *Inde est, inquit, quod dicere soleo, Galeni librum de vsu partium ad comparandam Dei, eiusque prouidentie cognitionem, longe plus prodesse, quam omnes omnium aliorum libros, qui super iis rebus conscripti a veteribus fuerint.* Epicuri opinionem refellit Lactantius libro de Opificio Dei. Stoicis, referente Cicerone libro tertio de Finibus, partes corporis nostri alias statuebant propter vsûm, vt manus, crura, pedes, alias ad ornatum donatas: vt caudæ pauoni, plumæ verticillores columbis, viris mammæ atque barba. Hæc recte accommodaueris ad facultatem loquendi, quæ data homini est, quia ad societatem natus: non autem ad hanc aptus est homo, quoniam illam accepit.

§ (3) §

Dirigit logica intellectum, sed vt instrumentum adiuuans, & per regulas certas commonstrans viam res cognoscendi. Laertio teste Aristoteles eam sub theoretica philosophia, quæ naturalis ab aliis dicitur, comprehendit: in quantum scilicet non vt instrumentum consideratur, sed est extra materiam omnem. Qua consideratione Arabes, Thomas & alii, logicam vocant *docentem*: sicuti *vientem* appellant, quatenus scientiæ alicui accommodatur & pro instrumento est. Sententiam hanc doctissimus Vossius non damnat simpliciter: potius tamen Græcis accedit, quibus placet logicam considerare, vt est mixta

mixta scientiis, & vt mera est ac per se attenditur. Illic exuta quasi natura sua migrare eam in naturam scientiarum, quibus aptatur: hic negat esse scientiam, nisi tantum causaliter, vt loquuntur, siue *εσπερημὸς*, ac ratione efficientiæ. Potest vero aliquid diuersa ratione *pars & instrumentum* esse: vt apparet in oculis, auribus ac manibus, quæ simul & pars corporis sunt & instrumenta. Sed quidquid est, obseruari meretur clarissimi Scheurlæi monitum Dissert. 1. philof. moral. Melius esse disciplinas ipsas accurate perdiscere, quam de nominibus digladiari: hoc est, magno conatû manas nugas agere, & quod puerorum est, frondibus potius delectari, quam fructu: quum verissimum sit quod Plato nos docet in Euthydemo, seu Litigioso: *Hominines verborum nimium curiosos res bonas nunquam vel consèqui vel afferre.*

F I N I S.

00 A 6706

ULB Halle
002 916 622 3

56

Retro V

VD 12

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Farbkarte #13

B.I.G.

SOPHIA
nere
VSPICIIS
DEQVE
SLEVOGTIO,
RIS AC PHILOS.
ARIO,
abit
D V S. Kistling/
LVSATVS.
R. cLo Ioc LXXXII.
AE
NISIANIS.

